

Masarykova univerzita v Brně
Pedagogická fakulta
Katedra speciální pedagogiky

SPSMP_MTO2 Metodologie 2

Závěrečný projekt

květen 2011, Brno

Petra Bártová

SPPU, 283 623

Výzkumné téma

Projektové vyučování na základní škole speciální pro tělesně postižené Kociánka Brno

Výzkumný problém

Náročnost přípravy projektu a jeho realizace ve výuce při respektování úrovně rozumových schopností žáků tříd ZŠ speciální.

Hlavní výzkumná otázka

Do jaké míry se při výuce žáků vybrané ZŠ speciální využívá metoda projektového vyučování?

Vedlejší výzkumné otázky:

1. Jakými způsoby lze modifikovat téma a obsah projektu potřebám žáků na ZŠ speciální?
2. Které kognitivní schopnosti žáků jsou učiteli považovány za klíčové, pokud má být dosaženo efektivitu při využívání metody projektového vyučování?

Proč je zvolené téma relevantní?

Projektové vyučování je v poslední době zvláště na ZŠ běžného typu hojně používanou vyučovací metodou z více různých důvodů. Učí žáky spolupráci, ale i samostatnosti, respektuje jejich individualitu a poukazuje na potřebu uvědomění si vztahů mezi jednotlivými předměty. Ale hlavně tato metoda učí žáky spojovat teorii z praxí. To považují za klíčový moment nejen při výuce žáků běžné populace, ale i u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Metodu projektového vyučování pokládám za kreativní a moderní prostředek, kterým je možné dosahovat u žáků s mentálním či kombinovaným postižením dobrých výsledků při získávání dovedností uplatnitelných v běžném životě.

Cíl výzkumu

Hlavním cílem výzkumu je zjistit, do jaké míry se v prostředí ZŠ speciální využívá metody projektového vyučování zvláště vzhledem k mentálnímu postižení žáků (nejčastěji lehké a středně těžké mentální postižení). Další cíle výzkumu zahrnují zmapování názorů učitelů na předpoklady k efektivnímu využití metody projektového vyučování a zjištění vlastních zkušeností s použitím metody ve výuce.

Volba výzkumné strategie

Zvolila jsem kvalitativní výzkumnou strategii, a to z důvodů provádění výzkumu s menším počtem respondentů. Mým záměrem je zkoumat zvolené téma do hloubky, což zvolená výzkumná strategie dovoluje spíše než výzkum kvantitativní.

Metoda sběru dat

Pro svůj výzkum navrhuji jako metodu sběru dat **rozhovor pomocí návodu**. Tuto metodu považuji za relevantní pro svůj výzkum z důvodů, které Hendl (2005) popisuje následovně:

- výzkumník po určení obecného tématu zhotoví seznam otázek nebo témat, které je nutno probrat s tím, že pořadí je na jeho zvážení
- formulace otázek je podle situace, citlivá témata by měla být umístěna na konci
- výzkumník začíná s otázkami o přítomnosti a ty využije k otázkám do budoucnosti
- výzkumník si může promyslet vhodné prohlubující otázky
- výzkumník zohledňuje časové možnosti dotazovaného, musí mít zajištěn souhlas se záznamem rozhovoru
- rozhovor pomocí návodu udržuje zaměření rozhovoru, ale dává dotazovanému možnost využít vlastní zkušenosti a perspektivy.

Jako další metodu sběru dat použiji **pozorování**. Touto metodou je možné získat další informace týkající se výzkumného tématu, aniž by k tomu bylo potřeba oslovovat další osoby. Plánuji také nahlédnutí do **dokumentů školy**, konkrétně do veřejně přístupného Školního vzdělávacího programu.

Počet výzkumných jednotek a způsob jejich kontaktování

Plánuji oslovit 5 učitelů a 5 asistentů pedagoga v rámci ZŠ speciální a při osobním kontaktu (při návštěvě školy) je požádat o rozhovor. Pokud by osobní kontaktování z nějakého důvodu nebylo možné, vyhledám si na internetu telefonní čísla učitelů a oslovím je touto cestou (s telefonickým kontaktováním mám určité zkušenosti - výzkum v BP). Domluví si s dotyčnými lidmi schůzku (v prostorách školy nebo jinde).

Úryvek z připravovaného nástroje sběru dat

Scénář rozhovoru s učitelkou/asistentkou

Oblasti rozhovoru

1. Minulé a současné zkušenosti s využitím projektového vyučování (pozitiva, úskalí,..)
2. Srovnání s jinými (spíše klasickými) metodami vyučování
3. Efektivita této metody a poznatky využitelné do budoucna

Příklady otázek z 1. oblasti rozhovoru

Úvod: „Projektové vyučování bývá považováno za vhodnou metodu pro získávání vědomostí a praktických dovedností žáků.“

„Jaký je Váš názor na toto tvrzení?“

„Realizovala jste za dobu svého působení ve škole ve vaší třídě s žáky nějaký projekt?“

„Můžete vyjádřit pozitiva a negativa při využití projektové výuky z vlastní zkušenosti?“

„Angažovali se žáci vaší třídy na nějakém školním projektu, i když nepocházel přímo z „dílny“ vaší třídy?“

„Ve kterém předmětu (předmětech) byl projekt zařazen a co bylo jeho cílem?“

Zamyšlení se nad možnými praktickými a etickými problémy při výzkumu

Jsem si vědoma nedostatku času, který pro mě budou pedagogové mít, takže chci sestavit rozhovor tak, aby nebyl zdlouhavý a příliš časově náročný. Zároveň však budu požadovat, aby v něm učitelé a asistenti reflektovali své zkušenosti a názory, takže si netroufám říct, kolik času může celý rozhovor zabrat.

Nevýhodou metody sběru dat může být „sklouznutí“ k neformálnímu rozhovoru, kdyby nebylo dodrženo seznam stanovených témat. Spíše se ale obávám toho, že budou respondenti odpovídat spíše stručně a mně se nepodaří všechny oblasti rozhovoru obsáhnout. Tomu chci zabránit tak, že bych volila případně schůzku mimo prostory školy (např. v příjemné kavárně, kde je větší klid a čas na rozhovor). Na škole jsem absolvovala souvislou praxi a mám za sebou příjemnou zkušenost, kdy ke mně byli učitelé milí a docela otevření. Doufám tedy, že se takového přístupu dočkám i v tomto případě. Z etického hlediska jsem si vědoma toho, že potřebuji souhlas respondentů se záznamem rozhovoru.

Terénní poznámky a záznam z prvního realizovaného pozorování

Na souvislé praxi nebyly časové možnosti k uskutečnění prvního rozhovoru, takže jsem scénář rozhovoru nepoužila (do školy se ale chystám jít v průběhu příštího týdne kvůli rozhodnutí o přijetí či nepřijetí na místo asistenta pedagoga. Při té příležitosti bych se chtěla domluvit na kompletním rozhovoru s prvními respondenty- učitelkou a asistentkou). Provedla jsem tedy alespoň první pozorování probíhajícího projektu a provedla stručný záznam.

Třída: X. C ZŠ speciální

Počet žáků: 5

Probíhající projekt: ano

Organizátoři projektu: třídní učitelka s asistentkou, žáci

Název projektu: „Taková byla doba.“

Téma: Jak se žilo dříve a jak se žije dnes (oděvy, tradice, zvyky, bydlení,...)

Typ projektu: krátkodobý/střednědobý/dlouhodobý

Styl prezentace projektu: výstava lidových krojů, předmětů různého typu (šicí stroj, nářadí, dobové časopisy atd.) v prostorách prezentující třídy

Účast na projektu v rámci školy/jiné třídy: ano

Název projektu: Brněnské putování

Téma: O brněnských památkách a historii

Typ projektu: krátkodobý/střednědobý/dlouhodobý

Styl prezentace projektu: nástěnka s fotkami zážitků z putování

Námět k modifikaci výzkumného návrhu na základě zkušenosti z terénu

Při příštím pozorování se zaměřím více na způsoby prezentování projektu třídy, do plánu přidám pomůcky a vybavení k tvorbě projektu. Zároveň jsem si uvědomila, že délku projektu nemohu zjistit pouze na základě pozorování (např. z prohlídky výstavy), proto tuto otázku zařadím do rozhovorů, nikoli do plánu pozorování. V tomto případě jsem získala základní přehled také o účasti třídy na projektu v rámci školy, uvědomuji si ale, že tomu tak nemusí být vždy a bude třeba využít všech metod sběru dat – rozhovoru, pozorování i prostudování dostupných dokumentů školy.

Seznam odborné literatury

- BARTOŇOVÁ, M., BAZALOVÁ, B., PIPEKOVÁ, J. *Psychopedie. Texty k distančnímu vzdělávání*. 2. vydání. Brno: Paido, 2007, 150 s. ISBN 978-80-7315-161-4.
- ELGEMANN, R. *Körperbehindertenpädagogik: Didaktik und Unterricht*. Stuttgart: W. Kohlhammer, 2010. 284 s. ISBN 978-31-7021-212-1.
- HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. 407 s. ISBN 978-80-7367-485-4.
- KALHOUS, Z., OBST, O. *Školní didaktika*. Praha: Portál, 2002. 320 s. ISBN 80-7178-253-X.
- KAŠOVÁ, J. *Škola trochu jinak: projektové vyučování v teorii i praxi*. 1. vydání. Kroměříž: IUVENTA, 1995. 81 s.
- LEYNDECKER, Ch., GEBHARD, B., GARRE, K. *Motorische Behinderungen : Grundlagen, Zusammenhänge und Förderungsmöglichkeiten*. Stuttgart: W. Kohlhammer, 2005. 264 s. ISBN 3170172743.
- OPATŘILOVÁ, D., ZÁMEČNÍKOVÁ, D. *Somatopedie: texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido, 2007, 123 s. ISBN 978-80-7315-137-9.
- SKALKOVÁ, J. *Obecná didaktika*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2007. 322 s. tab. (Pedagogika) ISBN 978-80-2471-821-7.
- ŠIMONÍK, O. *Úvod do didaktiky základní školy*. Brno: MSD, 2005. 140 s. ISBN 80-86633-33-0.
- TOMKOVÁ, A., KAŠOVÁ, J., DVOŘÁKOVÁ, M. *Učíme v projektech*. 1. vydání. Praha: Portál, 2009. 173 s. ISBN 978-80-7367-527-1.
- VALENTA, M., MÜLLER, O.: *Psychopedie*. Praha: Parta, s.r.o., 2003. 439 s. ISBN 80-7320-063-5.
- VÍTKOVÁ, M. *Somatopedické aspekty*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Brno: Paido, 2006. 302 s. ISBN 80-7315-134-0

Výzkum může být zajímavý, jen bych vám jej doporučila lépe uvést, zarámovat, a více přemýšlet nad formulací vašich otázek..